

FR ELLER FORTABT?

EN BOG OM
UNGDOMSSOCIOLOGI

TOBIAS MATTHIESEN
OLIVER BOSERUP SKOV
VICTOR BJORNSTRUP

COLUMBUS

Aldrig har den danske ungdom været mere økonomisk velstillet, aldrig har de unge haft så mange valgmuligheder på alle livets hylder. På trods af dette rammes flere og flere unge af angst, stress og depression.

Den overordnede drivkraft i denne grundbog om ungdomssociologi er et paradoks defineret ved, at den mest privilegerede generation på mange fronter viser sig mindre privilegeret end tidligere generationer.

Gennem empiri og sociologisk teori behandler *Fri eller fortabt?* nutidens ungdomsgeneration med direkte afsæt i ungdomslivet. Dybt aktuelle problemstillinger som valg, lykke, sociale medier, perfektionskultur, søx og karriere bliver belyst igennem bogens 11 kapitler.

Om forfatterne:

Oliver Boserup Skov, cand.mag., er lektor ved Munkensdam Gymnasium i samfundsfag og medforfatter på den populære grundbog *B-bogen* og temabog *Hooligan*.

Victor Bjørnstrup, cand.scient.pol., er adjunkt i samfundsfag ved Falkonergårdens Gymnasium. Tobias Matthiesen, cand.comm., er freelancejournalist med tilknytning til Dagbladet Børsen.

De tre har tidligere skrevet bøgerne *Netværkssamfundet* (2012), *Velfærdsstaten under pres* (2015), *Samf på B* (2016) og *Fra drengestreg til bandekrig* (2017)

9 788779 705890

COLUMBUS

FR
ELLER
FORTABT? EN BOG OM UNGDOMSSOCIOLOGI

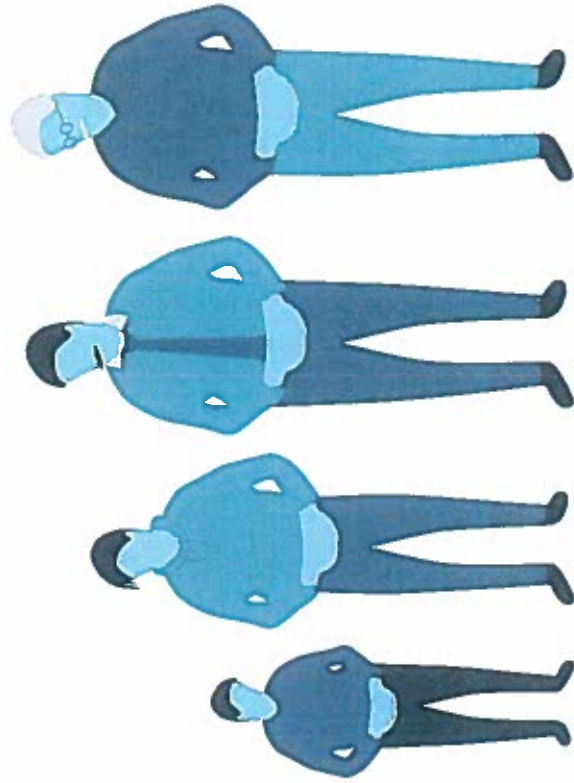
COLUMBUS

KAPITEL 1: IDENTITET

"Vore dages ungdom elsker luksus. Den har dårlige manerer, foragter autoritet, har ingen respekt for ældre mennesker og snakker, når den skulle arbejde. De unge rejser sig ikke længere op, når ældre kommer ind i et værelse. Den mod-siger deres forældre, skylder op i sel-skaber, sluger desserten ved spisebordet, lægger benene over kors og tyranniserer lærerne."

Sokrates, græsk filosof (cirka 400 f.Kr.)

Ungdommen har – i hvert fald siden Sokrates' tid – været udkældt og er blevet fortalt, at den ikke lever op til tidligere generationers evner. Om årsagerne her til er en reel bekymring for fremtidens samfund eller blot konkret misundelse for den næste generations muligheder, er umuligt at afgøre. Uanset hvad så gør ungdommen tilsyneladende aldrig det rigtige og opfører sig anderledes og værre end tidligere generationer af unge.

Hver generation har sin måde at se ud på, sine normer og værdier.

Kært barn har mange navne, og ungdommen som generation er ingen undtagelse. Din generation påduettes mange etiketter, for eksempel 'Zappergenerationen', 'Generation Z', 'MeWe-generationen', 'Generation Fremtidsplan' eller 'Generation Happy'. Andre mindre positive etiketter er eksempelvis 'Generation Dum', 'Narcissisme-generationen', 'Generation Curling' og 'Generation Fucked Up'.

De mange forskellige etiketter på nutidens ungdomsgeneration bidrager til billedet af en generation, der mere end nogen tidligere generationer er blevet sat på bagebrødet af omverdenen, hvilket fortæller om en massiv optagethed af netop din generation.

Om denne optagethed skyldes et faldsbillede af en senmoderne, egoistisk ungdom, der frit gør, hvad den vil og passer den, eller om optagetheden skyldes en uvidenhed om, i hvilken retning ungdomsgenerationen vil føre samfundet, er svært at konkludere. En ting, der kan konkluderes, er, at din generation skaber sin egen identitet i et omfang, historien ikke tidligere har tilladt eller muliggjort.

I dette kapitel sætter vi fokus på, hvad der menes med identitetsdannelsesbegrebet, og hvordan du har tillært dig dine normer, værdier og adfærdsmønstre – den såkaldte **socialiseringsproces**.

1.1 Socialisering – hvem og hvad former din identitet?

Den dag du bliver født, er dit kendskab til verden og det samfund, der omgiver dig, begrænset til, hvad du kan registrere på fødestuen. På dette tidspunkt har du nogle biologiske forudsætninger i form af en arvemasse, der fra naturens side fastlægger, om du har blå øjne, store ører eller rodt hår. Hvad der endnu ikke er bestemt

på dette tidspunkt, er, hvilke indtryk du som individ vil blive udsat for i det miljø, du placeres i, og ikke mindst hvilke konsekvenser disse indtryk vil have for din fremtidige adfærd og dine fremtidige holdninger. Denne proces kaldes **socialisering**. Socialisering kan altså udtrykkes som den tillæring af normer, værdier og adfærdsmønstre, der sker hos individet i løbet af livet.

Især begrebet normer er centralt. En norm kan defineres som *en social forventning om en specifik adfærd* eller mere generelt som *de sociale regler for adfærd i et fællesskab*. I samfundet møder du både formelle og uformelle normer. De **formelle normer** er nedskrevne regler (for eksempel straffeloven eller gymnasiets studie- og ordensreglement) om, hvad du må og ikke må i en given situation. Hvis du for eksempel kører over for rødt på din cykel, så kan politiet give dig en bøde med henvisning til samfundets formelle normer (færdselsloven).

De **uformelle normer** er derimod ikke nødvendigvis skrevet ned nogen steder. Uformelle normer findes dog også i større skala i samfundet, idet du for eksempel holder døren for andre, venter pænt i køen i supermarkedet og rejser dig for en ældre dame i bussen. Disse normer siges at være **internaliseret**, da de ikke kræver, at nogen specifik autoritet håndhæver dem, for at du følger dem.

Almindeligvis følges både de formelle og uformelle normer, men til tider forbyrder individer sig mod en norm. Resultatet heraf vil være, at der kommer **negative sanktioner** mod det normbrydende individ. Sanktioner kan forstås som den straf, der gives som konsekvens af en handling. Når man cykler over for rødt lys, vil denne sanktion for eksempel være en bøde, der ved hjælp af et økonomisk incitament

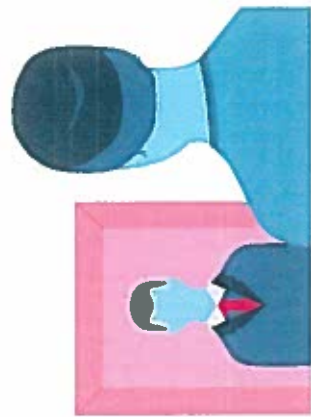

Ser du reality tv? Deltagerne i sådan et show kan være en referencegruppe for dig!

identifikation med de rollemønstre, du omgås, og på denne måde tillægger man sig den adfærd, der forventes.

Den sekundære socialisering foregår i de samfundsmæssige institutioner, der omgiver os i vores hverdag. I det senmoderne samfund foregår den primære og sekundære socialisering som en sideløbende proces, og den primære proces ophører derved ikke, når den sekundære socialisering begynder. Ved institutioner forstås blandt andet børnehaver, fritidshjem og skole, der i høj grad er pædagogisk funderede og derved aktivt søger at "opdrage" og påvirke barnet ud fra nogle samfundsgivne principper.

Den sekundære socialisering begrænser sig dog ikke kun til denne form for institutioner. En mindst lige så væsentlig påvirkning af os kan ske gennem fællesskaber som pigerne i håndboldklubben, drenge nede ved skaterrampen etc. Fælles for institutionerne i den sekundære socialiseringsproces er, at der hersker mere eller mindre veldefinerede normer for, hvordan man opfører sig og bør opføre sig som person. Derved er både den primære og sekundære socialisering centrale for din identitetsdannelse.

Nogle gange er ens sociale rolle anderledes, end hvad man selv forventer.

Normbrud.

påtager de sig en social rolle i den sociale struktur (i dette tilfælde klassen). Det er dog ikke altid, at klassens klovn selv anerkender sin egen rolle. Det kan være, at hun faktisk ser sig selv som den tjekkede pige, hvor håret altid sidder perfekt, og som aldrig træder et skridt ved siden af. I så fald vil der være tale om en rollekonflikt. En rollekonflikt kan ikke lade sig gøre på længere sigt, da den sociale struktur altid vil kræve en tilpasning, og den sociale kontrol vil medføre, at hun vil blive sanktioneret, da hun ikke følger den sociale rolle, der forventes af hende. Derfor vil hun enten blive nødt til at forsøge at få sine klassekammerater til at ændre deres syn på hendes rolle eller måske selv erkende, at hun har en anden rolle – nemlig som klassens klovn – end hun selv umiddelbart så sig i.

Men hvordan socialiseres vi til at kende de sociale spilleregler, så vi kan følge normerne? En persons socialiseringsproces kan foregå på en række måder. Den primære socialisering finder primært sted i hjemmet og er derved den første socialisering, et menneske gennemgår. Lige fra du fødes, hvor du reelt set er uden sproglige eller sociale kompetencer, udsættes du for indtryk fra din nærmeste familie i form af adfærd, kropssprog og lyde. Denne vedvarende kontakt, både fysisk og verbalt, skaber en generel

prøver at få dig til at rette dig efter normen i fremtiden (at gå over for grønt). I en situation, hvor du har brudt en uformel norm, kunne dine klassekammeraters sanktion for eksempel være, at de ikke talte med dig (hvis du er normbryderen) i det kommende frikvarter, eller at du ikke blev inviteret med til en fest i weekenden.

Sanktioner kan dog også være positive. Hvis du er god til at forstå de uformelle normer og følge disse, så kan du for eksempel blive belønnet med mange venner og en sød kæreste. Hvis du på samme måde formår at følge de formelle normer i uddannelsessystemet og leve op til de specifikke krav (afleverer opgaver, kommer til tiden), så bliver du belønnet (med karakterer) og kan vælge præcis den uddannelse, du har lyst til at tage efter gymnasiet.

Hele dette system af sociale sanktioner, hvis individet ikke overholder formelle eller uformelle normer, kaldes den sociale kontrol. Den sociale kontrol skal ikke forstås på samme måde, som når politiet udøver kontrol (gennem sin autoritet), men snarere som et system, hvor alle holder øje med, at de gældende normer overholdes.

Man kan i forlængelse heraf tale om, at vi alle har forskellige sociale roller. Du kender det måske fra dine egne klassekammerater. En af dem er klassens klovn, en anden er den veltrænede sportspige, og en tredje den flippede guitarist. Hver især

FIGUR 1.1 Dobbeltsocialisering

	Familie	Institution
Barnets sociale position	Unik Uerstattelig	Lige med andre Udskiftelig
Sociale relationer	Privat Gennemsvævet af følelsesmæssige bånd	Offentlig
Barn-barn relation	Få, stabile Førstellige aldre	Objekt for arbejde Mange, skiftende Samme aldersgruppe (mere eller mindre)
Konsekvenser af dobbeltsocialisation	Barnet lærer at formulere sine egne behov (selvregulering og forhandling mere end at adlyde). At være mere sensitiv over for andres behov og ønsker.	Barnets sociale kompetencer udvikles i højere grad i institutionerne (mental robusthed). Identifikation med jævnaldrende har stor betydning for barnet. Barnet lærer at skifte mellem forskellige koder i forhold til børn fra forskellige lag (fleksibilitet).

I denne forbindelse taler vi om **den tættere socialisering**, når man som individ tillærer sig normer igennem tv, internet og de sociale medier. En væsentligt kendetegn er her, at normsenderen ikke er fysisk til stede.

Dobbeltsocialisation = familiens endeligt?

At vores socialisationsfære i stort omfang er gået fra den primære fære til den sekundære fære, har fået betegnelsen **dobbeltsocialisering**.

Dobbeltsocialisering betyder reelt bare, at man som barn og ung i en stor del af sin vågne tid udsættes for to socialiseringsarenaer samtidig – nemlig familien (den primære) og vuggestuen, skolen, gymnasiet eller i håndboldklubben (den sekundære). Med hensyn til identitetsdannelse er den helt store forskel den, at hvor du i familien opfattes som værende unik, så opfattes du i institutionerne i princippet som én blandt mange.

Familien – fra omdrejningspunkt til serviceorgan?

I takt med at socialiseringen foregår andre steder end i den primære fære, er det åbenlyst, at den sociale enhed – familien – forandrer sig med hensyn til funktioner og sammensætning.

Familien i det traditionelle samfund var karakteriseret ved at være et produktionsfællesskab på eksempelvis en gård. Manden sørgede for mark og dyr, kvinden for eksempelvis malkning og hjemmet, og børnene hjalp til, hvor det gav mening. Hermed havde familiens medlemmer en funktion. Socialiseringen foregik først og fremmest via denne proces. Her levede de fleste børn i en forholdsvis sammenhængende ramme af forældre og andre voksne, de kendte.

I det moderne samfund (industrialfundet) ændrede familien stille og roligt rolle på flere områder. For det første blev børn og kvinder trukket ud af produktionen – nu havde manden arbejde uden for

hjemmet, og kvinderne fik rollen som husmoderen, der opdrog børnene og tog sig af hjemmet. Først omkring 7-8-årsalderen stiftede børnene bekendtskab med samfundets institutioner – skolen. Samtidig med den langsomme udvikling i familiens funktion ændrede familiestrukturen sig ligeledes stille og roligt hen imod nutidens senmoderne samfunds familietype.

Familierne i nutidens senmoderne samfund har således ændret struktur i den forstand, at husholdningerne er blevet mindre og mindre (færre børn), der er flere singler, der er flere skilsmisser, og danske kvinders erhvervsfrekvens er blandt verdens højeste – dvs. kvinderne er også meget aktive på arbejdsmarkedet. Efterhånden har samfundet derved bevæget sig i en retning, hvor langt de fleste børn og unge bevæger sig mellem forskellige rum med en lang række af forskellige mennesker og forskellige værdier og normer. Det enkelte barn i dag bliver nødt til at lære og håndtere brud og skift fra det ene rum til det andet – ikke mindst delebørn, der bevæger sig mellem forskellige sammenbragte familier med forskellige værdi- og normer. Sondringen mellem primær og sekundær socialisering er derfor ikke længere tydelig. Børnene er derfor ikke længere tydelig. Børnene

opdrages i hjemmet og i institutionerne – altså dobbeltsocialiseres de.

Der er således ingen tvivl om, at familien over tid har mistet nogle funktioner (man kan tale om **den funktionstømte familie**), i takt med at samfundsudviklingen har gjort det nødvendigt med et vist hustandsindkomstniveau med deraf følgende **systemafhængighed** (dagpleje, vuggestuer, SFO'er, skoler etc.). Men derfra og til at sige, at familien som socialisationsaktør er død og borte, er der dog lang vej. Reklamernes billede af nødvendigheden af at skabe den klassiske kernefamilie er nok presset, men for eksempel indgår flere og flere skille i nye parforhold, hvorved det vil være en overdrivelse at tale om, at vi vender familien ryggen. Den har blot fået en anden rolle og betydning i individets socialiseringsproces.

I takt med samfundets stigende fokus på individet og dets udfoldelsesmuligheder er det åbenlyst, at familien i det senmoderne samfund skal søge at skabe en balance mellem de individuelle behov (karriere, fritid, cafébesøg, venner etc.) og hensynet til fællesskabet i familien.

Socialpsykologen Lars Dencik har i den sammenhæng opstillet fire familietyper, som han mener findes i det senmoderne

FIGUR 1.2 Familietyper i det moderne samfund

KILDE: VICTOR BURKHSTRUP, OLIVER SKOV OG TOBIAS MATTHESEN. "SAMF PÅ B" (COLUMBUS 2016)